

Aktivt arbete med det centrala innehållet i Idrott och Hälsa 1 bidrar till reflektion

Mats Svärd

Jensen Gymnasium, Linköping

Arbetet med det centrala innehållet är inte något som kommer automatiskt, det måste arbetas med återkommande och brytas ner och presenteras på ett för eleverna begripligt sätt. Det är avgörande hur läraren presenterar det centrala innehållet för hur väl eleverna ska till sig denna skrift och vad som står skrivet i den.

2011 sjösattes den nya läroplanen för den svenska gymnasieskolan. Att krångliga formuleringar och fina ord återfinns i de nationella läroplanerna är knappast någon nyhet. Detta kan medföra svårigheter för både lärare och elever att tolka vad som ska ingå i de olika kurserna i gymnasieskolan. Här är det av vikt att lärarna i gymnasieskolan är tydliga gentemot eleverna vad de ska lära sig och vad lärarna har att förhålla sig till i form av skolans styrdokument. Men har lärarna lyckats att nå ut till eleverna med det nya budskap som styrdokumentet föreskriver? Hur medvetna är eleverna på gymnasiet om vad de ska undervisas i ämnet Idrott och Hälsa 1?

I mitt examensarbete; Medvetenhet om det centrala innehållet i Idrott och Hälsa 1 på gymnasiet: En studie om elevers medvetenhet på yrkesförberedande och högskoleförberedande program, genomförde jag en fallstudie om i vilken mån eleverna i årskurs ett på gymnasiet hade tagit till sig de nya styrdokumentet och hur väl lärarna hade informerat om dessa. För att få svar på dessa frågor genomförde jag en fallstudie där 35 elever på yrkesförberedande och 52 elever på högskoleförberedande program deltog.

Hur ser medvetenheten ut på yrkesförberedande program respektive högskoleförberedande?

Resultaten i fallstudien visade att alla elever på de yrkesförberedande programmen har fått det centrala innehållet i Idrott och Hälsa 1 presenterat för sig samtidigt som 88 % av tjejerna och 80 % av killarna uppgav att de fått det centrala innehållet förklarat för sig. Dock visade mina insamlade data på att enbart hälften av tjejerna och killarna på de yrkesförberedande programmen kände till vad som stod i det centrala innehållet. Samtidig angav 20 % av killarna och 28 % av tjejerna att de själva hade tagit reda på det centrala innehållet för kursen.

För de högskoleförberedande programmen visade min undersökning på att 78 % av killarna hade fått det centrala innehållet presenterat för sig samtidigt som 69 % av tjejerna på samma program uppgav att de hade fått det. Även på dessa program var kännedomen om vad som står i det centrala innehållet för kursen Idrott och Hälsa 1 lägre än andelen som hade fått det presenterat för sig. 30 % av killarna hade kännedomen om det centrala innehållet medan kännedomen hos tjejerna på samma program var 34 %.

På de högskoleförberedande programmen var även andelen som tagit reda på det centrala innehållet själva betydligt lägre än på de yrkesförberedande programmen, enbart 9 % för killarna och 7 % för tjejerna. Detta är siffror som pekar åt samma håll som den undersökning som Elin Berzén Stålheim och Mia Jönsson (2011) genomförde på elever i årskurs nio i sex skolor i fyra olika Stockholmskommuner.

Det som framkom i deras studie var att cirka 67 % av de 296 undersökta eleverna hade fått se målen för Idrott och Hälsa men de kunde inte återberätta vad som stod i dem. Hälften av eleverna påstod även att de fått kursmålen förklarade för sig samtidigt som lite mer än 67 % av eleverna påstod att de visste vad som stod skrivet i målen för ämnet. Berzén Stålheim och Jönsson har förutom att differentiera respondenterna genom kön även gjort det via det betyg de hade i skolämnet Idrott och Hälsa. På så vis kunde författarna konstatera att högpresterande killar (högpresterande avser i detta fall elever med betyget MVG) i lite högre utsträckning uppgav att de fått se kursmålen, fått de förklarade och att de visste vad det stod i dem än högpresterande tjejer.

För de elever som var lågpresterande (lågpresterande avser i detta fall elever med betyget G) visade undersökningen att tjejerna i större utsträckning angav att de sett och fått målen för Idrott och Hälsa förklarade för sig än andelen killar som angav att de fått det (Berzén Stålheim & Jönsson, 2011).

I min fallstudie valde jag att bortse från parametern betyg och istället fokusera på kön vilket gör jämförelsen med Berzén Stålheims och Jönssons svår. Min fallstudie stämmer däremot relativt väl överens med den undersökning som Skolverket gjorde 2009. I den undersökningen tyckte lärarna i gymnasieskolan att de hade lyckats nå ut med information till eleverna om vad de skulle lära sig enligt kursplanerna och vad som krävdes för att nå ett visst betyg (Skolverket, 2010). I samma undersökning tillfrågades även eleverna, vilka uppgav sig vara välinformerade om vad som krävdes för att nå ett visst betyg och vad de skulle lära sig i de olika kurserna (Skolverket, 2010).

Dessa resultat stämmer relativt väl överens med min fallstudie där 84 % av alla tillfrågade elever hade fått det centrala innehållet presenterat och 72 % hade fått det centrala innehållet förklarat för sig. Detta står i relativt stor kontrast till det Skolverket kom fram till i sin kartläggning av grundskolan under 1990-talet. Skolverket (2004) redovisade i en utvärdering, som genomfördes 2003, fram till att medvetenheten om vad som stod i kursplanen var låg hos de undersökta eleverna.

Ett annat intressant resultat ur min fallstudie var att eleverna på de yrkesförberedande programmen tyckte att det var viktigt att vara medveten om det centrala innehållet i kursen för att nå E i betyg. 70 % av killarna och 96 % av tjejerna tyckte att det var viktigt. Av eleverna på de högskoleförberedande programmen svarade 22 % av killarna och 83 % av tjejerna att det var viktigt att vara medveten om det centrala innehållet i kursen för att nå E i betyg. Noterbart och intressant är att kännedomen om det centrala är betydligt lägre både på de yrkesförberedande och högskoleförberedande programmen i förhållande till huruvida eleverna tycker att det var viktigt att vara medveten om det centrala innehållet för att nå E i betyg. Enda undantaget i det här fallet kan sägas vara killarna på de högskoleförberedande programmen där kännedomen om det centrala innehållet i kursen var högre (30 %) kontra killarnas svar huruvida de tycker det är viktigt att vara medveten om det centrala innehållet (22 %).

I sammanhanget framstod det vidare som intressant att undersöka huruvida eleverna sysslade med någon idrott på sidan av skolan. Det visade sig att av alla undersökta elever bedrev 80 % av killarna och 79 % av tjejerna någon typ av fysisk aktivitet på fritiden. På de yrkesförberedande programmen bedrev 80 % av killarna och 72 % av tjejerna någon typ av fysisk aktivitet på fritiden och på de högskoleförberedande programmen svarade 78 % av killarna och 86 % av tjejerna att de bedrev någon typ av fysisk aktivitet på fritiden.

I detta avseende visade min fallstudie på att de elever som uppgett att de hade kännedom om det centrala innehållet och som bedrev fysisk aktivitet på fritiden inte var högre än samtliga undersökta elever.

Vilken roll spelar föräldrarnas utbildningsnivå för gymnasieelevers medvetenhet?

Utöver att studera hur medvetna eleverna var gällande det centrala innehållet var jag intresserad av att få mer kunskap om föräldrarnas utbildning påverkar elevernas medvetenhet om det centrala innehållet och om eleverna får hjälp med skolarbetet hemma. Jag valde att ställa en fråga där eleverna skulle svara om en av deras föräldrar eller båda föräldrarna har en utbildning på universitetsnivå.

På de yrkesförberedande programmen svarade 11 % av killarna att deras pappa har en utbildning på universitetsnivå och 33 % av tjejerna att antingen deras mamma eller pappa har en utbildning på universitetsnivå. Däremot svarade ingen av killar eller tjejerna att båda deras föräldrar har en utbildning på universitetsnivå. På de högskoleförberedande programmen svarade 63 % av killarna att en eller båda föräldrarna har en utbildning på universitetsnivå och 63 % av tjejerna uppgav att en eller två av deras föräldrar har en utbildning på universitetsnivå.

Om man i detta fall jämför kännedomen om det centrala innehållet med hur många elever som uppgett att deras föräldrar har en utbildning på universitetsnivå blir det möjligt att göra en intressant iakttagelse. Eftersom kännedomen om centrala innehållet i Idrott och Hälsa 1 var högre på de yrkesförberedande programmen än vad den var på de högskoleförberedande programmen framstår det rimligt att poängtera att föräldrarnas utbildningsnivå spelar mindre roll för att öka kännedomen om det centrala innehållet i kursen.

Dock ska det tilläggas att fallstudien är relativt liten och frågorna om föräldrarnas utbildning få vilket gör att de insamlade data bör tolkas med viss försiktighet, men det kan ändå ge en indikation på att föräldrarnas utbildning inte direkt inverkar på elevernas kännedom om det centrala innehållet i kursen. Jag tänker att faktorer som intresse för kursen, ambitioner gällande betyg och inställning till vilken kunskap som läraren ska förmedla i Idrott och Hälsa spelar större roll.

I detta avseende försökte jag även att hitta och jämföra mina resultat med svensk forskning kring elevers medvetenhet och föräldrars utbildningsnivå men tyvärr lyser denna med sin frånvaro och på så sätt öppnar sig ett nytt fält för vidare utforskande. Dock jämförde jag mina resultat med internationell och nationell forskning kring elevers prestationer i skolan och deras sociala bakgrund. Här visade OECD:s rapport *Overcoming Social Background* på att elever som har föräldrar med en låg inkomst, låg utbildningsnivå, är arbetslösa eller har ett yrke som har låg status har svårare att lyckas i skolan än elever som kommer från familjer som har en högre socioekonomisk standard (OECD, 2010). Detta kan inte min fallstudie bekräfta utan snarare är det som jag tidigare påpekade intresse för kursen, ambitioner gällande betyg och inställning till vilken kunskap som läraren ska förmedla i Idrott och Hälsa som är avgörande faktorer. I detta avseende har även Britt Hallerdt (1995) i sin forskningsöversikt påpekat att hur än den sociala bakgrunden definieras så har den betydelse för elevernas prestationer i skolan. Jämförs detta med mina resultat så har föräldrarnas utbildningsnivå mindre inverkan på elevernas kännedom om det centrala innehållet i kursen.

Mina resultat visade även att de elever som får hjälp med skolarbetet hemma av sina föräldrar inte har större kännedom om det centrala innehållet i kursen Idrott och Hälsa 1 än de som inte får hjälp hemma får hjälp med skolarbetet hemma av sina föräldrar. Här har även Hallerdt (1995) poängterat i sin forskningsöversikt att hemkulturen spelar roll för elevernas prestationer i skolan vilket min undersökning inte kan bekräfta när det handlar om vilken kännedom eleverna har om det centrala innehållet i kursen Idrott och Hälsa 1.

Implikationer

Vad innebär då detta för oss yrkesverksamma och blivande lärare i Idrott och Hälsa? När jag nu har tagit min examen och börjat arbeta som lärare i Idrott och Hälsa 1 på gymnasiet har jag insett att arbetet med det centrala innehållet inte är något som kommer automatiskt, det måste arbetas med återkommande och brytas ner och presenteras på ett för eleverna begripligt sätt. Visserligen förstod jag som student och blivande lärare att arbetet med styrdokumentet skulle kräva mycket

arbete. Jag har nu insett betydelsen av att göra detta relativt tråkiga och träiga dokument roligt och levande.

Ser vi till de yrkesförberedande programmen i min fallstudie skiljer sig inte medvetenheten mellan killar och tjejer trots att tjejerna i något större utsträckning har tagit reda på det centrala innehållet själva. För de högskoleförberedande programmens del var medvetenheten högre hos tjejerna än hos killarna trots att en något högre andel killar själva tagit reda på det centrala innehållet. Trots att min fallstudie är relativt liten skulle jag vilja hävda att elevernas kön kan tänkas spela mindre roll när det gäller hur medvetna de är om det centrala innehållet för kursen Idrott och Hälsa 1.

Jag tänker i detta avseende att det är mer avgörande hur läraren presenterar det centrala innehållet för hur väl eleverna ska till sig denna skrift och vad som står skrivet i den. Min fallstudie visade också på att medvetenheten om det centrala innehållet inte beror på om eleverna själva tagit reda på det. Det framstår som rimligare att anta att andra faktorer såsom minne, inställning till Idrott och Hälsa i skolan och vilket betyg eleven strävar efter i högre grad påverkar hur medvetna eleverna är om det centrala innehållet.

På den skola där jag genomförde min fallstudie hade de flesta eleverna fått det centrala innehållet för kursen presenterat för sig, men kännedomen om det centrala innehållet var relativt lågt. Att medvetenheten på de yrkesförberedande programmen var högre än på de högskoleförberedande kan till viss del förklaras med att antalet genomförda enkäter är färre men det kan även ha andra förklaringar. Det kan även tänkas vara att andelen elever som själva tagit reda på det centrala innehållet för kursen är högre på de yrkesförberedande programmen än på de högskoleförberedande programmen.

Två andra möjliga förklaringar kan tänkas vara att läraren/lärarna arbetar mer aktivt med det centrala innehållet i kursen Idrott och Hälsa 1 och att gång som eleverna är mer mottagliga för denna typ av dokument. Ett tredje förklaring kan vara att eleverna på de yrkesförberedande programmen är mer intresserade av fysisk aktivitet i skolan än eleverna på de högskoleförberedande programmen. Utifrån detta blev det än mer uppenbart vilken viktig uppgift läraren har för att återkommande beskriva innehållet förutsatt att eleverna skall få det klart för sig.

Det är inte lätt för eleverna att komma ihåg allt vad de ska lära sig enligt styrdokument. Men det är ett nödvändigt arbete för läraren att återkomma till det centrala innehållet då eleverna får större kännedom om vad de ska lära sig i kursen och därmed också får veta vad lärare har att förhålla sig till vid planering av undervisningen. Det kan visserligen uppfattas av eleverna som tråkigt men det är även viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt för elevernas del att ha på pränt vad jag vill med kursen.

Samtidigt bidrar det aktiva arbetet med det centrala innehållet till en reflektion hos eleverna. Detta är viktigt då jag som yrkesverksam lärare har fått intrycket att eleverna emellanåt enbart kommer till lektionerna i Idrott och Hälsa för att göra och inte reflekterar särskilt mycket över vad det är de gör och varför de gör det. Ämnet Idrott och Hälsa har tidigare varit och är fortfarande enligt mig ett utpräglat ämne där eleverna enbart "gör" och inte reflekterar särskilt mycket. För att ändra detta synsätt och som en pusselbit i arbetet på vägen dit menar jag att det aktiva arbetet med styrdokumentet och det centrala innehållet i kursen är viktigt.

Jag har redan under min första termin som lärare fått uppleva elever som har fått en "aha-upplevelse" när vi har arbetat med det centrala innehållet och mer eller mindre satt fingret på det som de har gjort. När detta sker och eleverna förstår vikten av reflektion och eftertänksamhet känner jag som lärare att jag har lyckats med mitt uppdrag att förmedla kunskap till eleverna. Men det är inte bara reflektioner och rättssäkerhet som jag och eleverna kommer att vinna på detta. Vi kommer även få en större förståelse för varandra då jag som lärare måste anpassa mitt sätt att förmedla styrdokumentet till eleverna och eleverna kommer förhoppningsvis få större förståelse för mig och vad mitt arbete som lärare innebär samt vad det är jag som lärare har att förhålla mig till i

mitt uppdrag.

Referenser

1. Berzén Stålheim, E. & Jönsson, M. (2011). *Elevers medvetenhet om kursmålen i Idrott och Hälsa: En jämförande studie bland elever i årskurs 9*. Uppsala: Uppsala Universitet.
2. Hallerdt, B. (1995). *Studieresultat och social bakgrund: En översikt över fem års forskning*. Skolverket: Stockholm.
3. OECD. (2010). *PISA 2009 results: Overcoming social background. Vol. 2, Equity in learning opportunities and outcomes*. OECD: Paris.
4. Skolverket. (2004). *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003: Sammanfattande huvudrapport*. Skolverket: Stockholm.
5. Skolverket. (2010). *Attityder till skolan 2009: Elevernas och lärarnas attityder till skolan*. Skolverket: Stockholm.